

Sluttrapport

Prosjektnavn: Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!"

Et samarbeidsprosjekt mellom Eggedal Turlag og LHL Sigdal

Prosjektnummer: 2017/HE2-182631

Søkerorganisasjon:

Landsforeningen for hjerte- og lungesyke (LHL)

Forord:

Vi som er medlemmer av de lokale foreningene Eggedal Turlag og LHL Sigdal er svært interessert i at så mange som mulig får muligheten til å ta del i naturopplevelser og være fysisk aktive i Trillemarka i Eggedal Vestfjell. I det aktuelle området har Eggedal Turlag vært primus motor for å bygge en sherpasti opp til Madonnastatuen; Madonnastien - en sti som er mye brukt. For å gjøre området enda mer attraktivt – og for flere målgrupper, tok vi initiativ til å gjennomføre "Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!" .

Prosjektet har bidratt til at en 1,4 km lang sti fra parkeringsplassene i tilknytning til Madonnastien nå er tilrettelagt for rullestolbrukere. Denne delen av stien leder fram til fiskevannet Svarttjern hvor prosjektet også har opparbeidet en steinsatt raste- og fiskeplass med steinbenker og bord og et ildsted i stein. Vi har også bygget en gapahuk på stedet. I prosjektet ble det opparbeidet ca 800 meter sti mellom Øvre Madonna parkering (Utvollane parkering) og Nedre Madonna parkering. Det har gjort det mulig for rullestolbrukere å ta seg fram helt fra Øvre Madonna parkering og via Nedre Madonnaparkering og fram til Svarttjern. Dette arbeidet har således bidratt til at stiene til Madonnastatuen nå bindes sammen og utgjør en rundløype. Gjenstandsinnsetningen i prosjektet har vært stor og vi takker alle som har bidratt.

Prosjektet ble startet sommeren 2017, men det vesentligste arbeidet ble utført sommeren og høsten 2018. Prosjektleder har vært Gunbjørn Aasand i Eggedal Turlag. Prosjektet har blitt gjennomført i nært samarbeid med LHL Sigdal representert ved leder Svein Olav Tovsrud og representanter fra Sigdal kommune.

En stor takk til ExtraStiftelsen for bevilgningen på kr 390.000 til dette prosjektet. Vi er også takknemlig for at LHL Sigdal fikk innvilget sin ExtraExpress-søknad på kr 30.000 til prosjekt "Gapahuk ved Madonnastien". Det gjorde det også mulig for oss å sette opp en gapahuk ved rasteplassen ved Svarttjern.

Innholdsfortegnelse:

Sammendrag.....	Side 3
Kapittel 1: Bakgrunn for prosjektet.....	Side 4
Kapittel 2: Målsetting og målgruppe.....	Side 5
Kapittel 3: Prosjektgjennomføring/metode.....	Side 6
Kapittel 4: Resultater, vurdering av effektmål og resultatvurdering.....	Side 8
Kapittel 5: Oppsummering/konklusjon/videre planer.....	Side 8
Vedlegg: "LHL i Buskerud" nr. 3/2017 og 3/2018; omtale av Madonnastien og prosjektet.....	Side 10-14

Svarttjern:

Sammendrag:

Prosjektet hadde som mål å opparbeide en sti med rullestolstandard i nedre del av terrenget ved fjellet Bjønneskortenatten i Trillemarka i Eggedal Vestfjell og universelt tilrettelegge en rasteplass ved Svarttjern med fiskebrygge og steinbord og -benker. Hensikten var å få flere ut i naturen og i fysisk aktivitet; først og fremst rullestol- og rullatorbrukere, kronisk syke og funksjonshemmede med bevegelsesvansker. Bakgrunnen for prosjektet var at det i forbindelse med arbeidet med stien fra øvre parkeringsplass og til Madonnastatuen fremkom et ønske om å lage en rundløype slik at man slapp å gå fram og tilbake på samme sti. I tillegg ytret lokale lag og foreninger ønske om å opparbeide stien mellom øvre og nedre parkering og inn til Svarttjern med rullestolstandard slik at også bevegelseshemmede og andre med fysiske utfordringer kunne ta turen ut i høyfjellet, være fysisk aktive og ta del i naturopplevelser. Man ønsket seg også en universelt tilrettelagt rasteplass ved Svarttjern.

Stiprosjektet er et viktig bidrag til folkehelsearbeidet. Ikke bare vil målgruppene for prosjektet, befolkningen i Sigdal og tilreisende nyte godt av den universelt utformede stien fra parkeringsplassene og inn til Svarttjern. Mange turgåere vil også kunne glede seg over at prosjektet har koblet sammen stier slik at man nå har en rundløype via Svarttjern og Madonnastatuen. Bruken av rundløypen og effekten av prosjektet vil kunne måles gjennom person-tellere som er plassert i stien. I perioden juni-september 2018 noterte vi over 20 000 besøkende; et besøkstall over all forventning. Vi forventer en sterk økning i besøkstallet nå som vi er kåret til Norges beste tursti. Tilbakemeldinger fra lag og foreninger tilsier også at Madonnastien og rasteplassen ved Svarttjern vil bli godt besøkt.

Prosjektet ble gjennomført av Eggedal Turlag i nært samarbeid med LHL Sigdal og Sigdal kommune. Arbeidet ble påbegynt sommeren 2017 og avsluttet tidlig høsten 2018. Det meste av arbeidet ble utført på dugnad, men maskiner- og arbeidskraft ble leid inn til det tyngste arbeidet. Vi kjøpte inn og fikk tilkjørt fyllmasse til stien som ble universelt utformet slik at den skulle egne seg for rullestolbrukere. Stien går i myr lent terreng og det ble derfor lagt duk, fylt på pukk som bærelag og tilslutt et lag med finere grus. Vi benyttet sherpaer fra Nepal til steinsettingen av platting (fiskebrygge) og byggingen av bord, benker og ildsted av stein på rasteplassen ved Svarttjern. Vi engasjerte en lokal tømmermester til å sette opp en gapahuk ved rasteplassen. Eggedal Turlag og LHL Sigdal har sørget for å dele informasjon om framdriften og resultatet av prosjektet i sine informasjonskanaler. Det være seg både i sosiale medier (facebook) på nettsider og i medlemsblad. Vi oppnådde også bred og god medieomtale av prosjektet.

Vi har opparbeidet en sti som er velegnet for rullestolbrukere, bevegelseshemmede og personer med redusert fysisk kapasitet. Resultatet av arbeidet er at man nå kan bevege seg mellom parkeringsplassene ved Madonnastien og inn til Svarttjern der prosjektet har laget en steinsatt plass med benker, bord og ildsted i stein samt satt opp en gapahuk. Mange funksjonshemmede, kronisk syke, eldre og barnefamilier med barnevogn har allerede lagt turen til Svarttjern. Det samme har lag og foreninger. Prosjektet, og ikke minst omtalen av det, har fått flere ut på tur; noe vi sier oss svært fornøyd med. Prosjektet har også koblet sammen de to stiene til Madonnastatuen til en rundløype. Dette gjør det mer attraktivt å gå Madonnastien. Prosjektet har også synliggjort hvordan organisasjoner kan samarbeide om å tilrettelegge turstier slik at flere kommer seg ut i naturen og i fysisk aktivitet. Å tilrettelegge for å få folk ut på tur er derfor et av de viktigste tiltakene for å bedre folkehelsen.

Gjennom stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!" har vi tilrettelagt for et fullverdig friluftsliv også for funksjonshemmede og barnefamilier. Prosjektet har gjort det mulig for flere å bli med på tur ut i naturen, nyte turgleden og naturopplevelsene samt glede seg over samvær med andre turgåere. Vi har nådd målet; nemlig å skape et lavterskeltilbud for fysisk aktivitet som er overkommelig for folk flest. 22. juni 2019 vil vi markere at det er 10 år siden Madonnastatuen ble reist samt vise resultatene av alt arbeidet som er nedlagt, inkludert arbeidet i dette helsefremmende prosjektet.

Kapittel 1: Bakgrunn for prosjektet

Trillemarka-Rollagfjell Naturreservat ble opprettet 5. desember 2008 som et av de største naturreservat i Nord-Europa (www.trillemarkarollagfjell.no). Reservatet er på ca. 148 km² og ligger i Sigdal, Rollag og Nore og Uvdal kommuner.

I forbindelse med at fru Bugge testamenterte store skog/fjellområder i Trillemarka, var et av hennes ønsker at det skulle reises en Madonnastatue. Denne ble satt opp på Bjønneskortenatten (1020 mho) helt i vernegrensen til Trillemarka, med en fantastisk utsikt ut over naturreservatet og store deler av Østlandet. Statuen er hugget i lys granitt av kunstner Turid Angell Engh, og ble avduket under en høytidelig seremoni sommeren 2009. Madonnaen har blitt et yndet turmål i Eggedal Vestfjell, og idrettslaget arrangerer en egen turmarsj dit i juni hvert år. Som følge av den store pågangen av turgåere opplevde man stor slitasje på området i form av "tjuvstier" og "snarveier" og økende erosjonsproblemer som følge av store nedbørsmengder. Eggedal Turlag tok derfor initiativ til å utbedre stien fra Utvollane parkering og opp til Madonnaen for å forhindre mer omfattende skader på terrenget og inngikk et samarbeid med Sigdal kommune og grunneierne om dette. Vi fikk midler fra utviklingsfondet for utvikling av Trillemarka, og man benyttet midlene til å utvide parkeringsmulighetene der hvor stien starter (Utvollane parkering) og til å leie inn sherpaer fra Nepal for å steinlegge stien. Dette arbeidet ble utført i 2016 og har økt oppmerksomheten rundt Madonnastien og antall turgåere har eksplodert det siste året. Tilstrømningen av besøkende som vil gå denne unike stien og oppleve Madonnaen på Bjønneskortenatten, samt den flotte utsikten over store deler av Østlandet, har vært enorm. Enkelte dager høsten 2016 var det opp til 100 biler på parkeringen ved Utvollane.

I forbindelse med opparbeidelsen av Madonnastien fra Utvollane parkeringsplass og til Madonnastatuen på Bjønneskortenatten framkom det et ønske om å lage en rundløype i tilknytning til denne stien slik at man fikk en fin runde i stedet for å gå fram og tilbake på samme sti. Det var allerede opparbeidet en sti tilrettelagt for rullestolbrukere fra parkeringsplassen "nedre Madonnaparkering" og til Svarttjern. Fra Svarttjern går denne stien i terrenget og opp til Bjønnesskortenatten, og det foreligger planer om også å utbedre denne delen av stien for å hindre ytterligere slitasje. For å få til en rundløype trengte man imidlertid å knytte sammen disse to turstiene, og denne delen av løypenettet var det ønskelig å tilrettelegge for rullestolbrukere slik at bevegelseshemmede også kan ta seg fra Utvollane parkering og til Svarttjern. Vi ønsket oss en rundløype for slik å kunne tilby et flott turtilbud i et allerede populært turterreng i utkanten av Trillemarka Naturreservat.

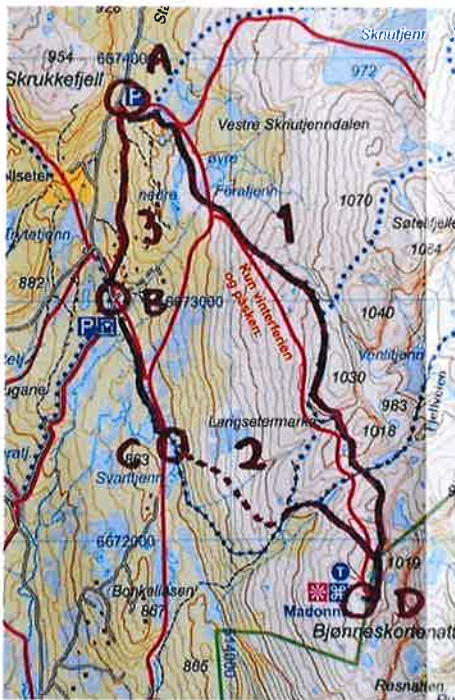
Forskning viser at den helsemessige gevinst ved fysisk aktivitet har vært undervurdert. Enkelt sagt vet vi nå at fysisk aktivitet gjør at vi lever bedre og lengre. Det er derfor skremmende å se at befolkningen beveger seg stadig mindre og mindre og at vekten øker. Mest betenkelig er det å oppleve at stadig flere barn og unge tilbringer stadig mer tid foran TV og dataskjermer og synes å nedprioritere utendørs fysisk aktivitet. Fysisk aktivitet som helsefremmende faktor er ferskvare som må vedlikeholdes gjennom daglig bevegelse og aktivt bruk av kroppen. Barn og unge trenger 1 time daglig fysisk aktivitet fra moderat til intensiv aktivitet, og voksne og eldre ½ time hver dag med tilsvarende rask gange. Regelmessig fysisk aktivitet gir dokumentert positive helseeffekter fysisk, psykisk og sosialt, og reduserer sykdom og død generelt. For lite fysisk aktivitet fører til økt forekomst av overvekt, diabetes-2, muskel og skjelettsykdommer, hjerte og karsykdommer og kreft. Aktivitetsnivå i befolkningen er lavt, sosialt skjevfordelt og viser en negativ utvikling. Hovedutfordringen er å minske omfanget av stillesitting. Folk som er regelmessig fysisk aktive lever et bedre liv!

En turløype/trasé tilrettelagt for rullestolbrukere fra begge parkeringsplassene i området og til Svarttjern, og med en opparbeidet hvileplass med benker og bord ved tjernet, hadde lenge stått høyt på ønskelisten til LHL Sigdal, det lokale handikaplaget og andre foreninger i bygda. LHL Sigdal har mange medlemmer som på grunn sin hjerte- og/eller lungesykdom og andre helseplager ikke kan benytte stien opp til Madonnastatuen; særlig gjelder dette de eldste. For mange med bevegelsesvansker og for de som er avhengig av rullestol er denne stien bratt og utilgjengelig. Det var derfor et ønske blant disse at deler av

området kunne tilrettelegges for dem slik at de også kunne ta turen til dette unike fjellområdet, være fysisk aktiv og ta del i naturopplevelsene området kan by på. Det er få, om noen, stier med rullestolstandard i utmark så høyt til fjells. Derfor var det et ønske å kunne tilby rullestolbrukere og andre som er dårlig til bens, en fjelltur med mulighet til å kunne oppleve villmark, høfjellskog og snaufjell like ved, samt mulighet til å kunne fiske, fotografere eller bare 'være', ved et idyllisk lite høfjellsvann.

Det som manglet var altså en sti med rullestolstandard på ca 800 meter mellom Utvollane parkering og nedre Madonna parkering. Det manglet også å lage en hvileplass ved Svarttjern, et idyllisk mindre tjern i 'villmarken', der man virkelig kan føle freden og naturen slik den er i høfjellet, mellom snaufjell og glissen høfjellskog. Svarttjern er et godt fiskevann, og man planla en raste – og fiskeplass ved vannet der rullestolbrukere og andre skulle ha mulighet til å fiske og kose seg ute i den unike naturen. Dette var det vi planla å gjøre:

Kartforklaring:

A: Utvollane parkering,
B: Nedre Madonna parkering,
C: Svarttjern
D: Madonnaen.

- 1: Øvre Madonnasti. Startet med sherpaer i 2016, planlagt ferdigstilt i 2017.
- 2: Nedre Madonnasti. Planlagt videreført sommeren 2017 av sherpaer fra Nepal og ferdigstilt i 2018. Ikke en del av "Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!".
- 3: Stien vi har opparbeidet i "Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!"

Mellom B og C var det allerede opparbeidet en sti tilrettelagt for rullestolbrukere før vi startet "Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!"

Kapittel 2: Målsetting og målgruppe

"Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!" hadde som mål å opparbeide en sti med rullestolstandard i nedre del av terrenget ved fjellet Bjønneskortenatten i Trillemarka i Eggedal Vestfjell. Prosjektet skulle i tillegg opparbeide og universelt tilrettelegge et område ved Svarttjern med fiskebrygge og steinbord og steinbenker. Når prosjektet sto ferdig skulle turgåere som ønsket å ta turen til Madonnastatuen ha en rundløype via Svarttjern, mens turgåere som ikke har helse til å gå denne runden, ville få en unik mulighet til å bevege seg fra øvre parkeringsplass og til Svarttjern. Prosjektet hadde som mål å være et viktig bidrag i folkehelsearbeidet og ønsket å bidra til at langt flere fikk mulighet til å drive helsefremmende fysisk aktivitet i et flott naturlandskap.

Målgruppen for stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!" var primært rullestolbrukere, folk som må bruke rullator eller krykker og folk som er dårlig til beins. Men også mange hjerte- og lungesyke med begrenset pustekapasitet og andre med kronisk sykdom og funksjonshemming skulle få oppleve at denne stien ville være bedre tilpasset deres fysiske kapasitet. Funksjonsfriske turgåere skulle også få en fin sti å gå på dersom de velger å gå hele rundløypen.

Prosjektet skulle ikke bare rette seg mot befolkningen i Sigdal. Mange tilreisende turgåere fra andre kommuner skal også kunne glede seg over og nyte godt av stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!" og resten av rundløypen. Vi planla at bruken av rundløypen og effekten av prosjektet skulle kunne måles gjennom person-tellere vi ville plassere ut langs rundløypen. Tilbakemeldinger fra lag og foreninger om antall organiserte turer de legger til området skulle også kunne si noe om effekten av tiltaket.

Kapittel 3: Prosjektgjennomføring/metode

Prosjektet ble gjennomført av Eggedal Turlag i nært samarbeid med LHL Sigdal og Sigdal kommune. Gjennomføringen ble tatt hånd om av en prosjektgruppe med bred kompetanse og villighet til dugnadsarbeid. Til det tyngste steinarbeidet i prosjektet benyttet vi sherpaer fra Nepal. Dette var naturlig for oss i det vi hadde god erfaring med disse når det gjaldt steinsetting av Madonnastien. Sherpaene sto for steinsettingen av plattingen ved Svarttjern og byggingen av bord, benker og ildstedet på denne rasteplassen.

Straks vi ble klar over at ExtraStiftelsen innvilget søknaden vår startet arbeidet med å utbedre stien mellom Utvollane parkering og nedre Madonna parkering. Vi kjøpte inn og fikk tilkjørt fyllmasse til stien. Stien ble opparbeidet som planlagt, og er nå universelt utformet og godt egnet for rullestolbrukere og personer som vil gå en lettere trase (ca 800 meter). Stien går i myr lent terreng og det ble derfor lagt duk, fylt på pukk som bærelag og tilslutt et lag med finere grus. Stien er laget i en slik standard og kvalitet at den vil kunne vare 'evig'. Dette bildet er fra stien som er tilrettelagt fra nedre Madonna parkering til Svarttjern, og viser hvilken standard hele den 1,4 km lange stien fra parkeringsplassene og fram til Svarttjern har fått.

Vi startet altså opp med prosjektet sommeren 2017, men det meste av arbeidet i stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!" ble utført sommeren og høsten 2018. Det aller meste av arbeidet ble utført på dugnad av medlemmer av Eggedal Turlag og andre frivillige. Vi har god erfaring med denne type dugnad og hadde ikke problemer med å mobilisere frivillige til å gjøre en innsats. Mange av dem som bidro i prosjektet som sto for opparbeidelse av stien til Madonnastatuen og som har bidratt med kvisting, merking og skilting av andre stier i Trillemarka, stilte også opp med dugnadsarbeid i stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!". Vi la ned minst 400 timer med dugnadsinnsats i prosjektet.

Ved vannet Svarttjern opparbeidet vi en rasteplass. Ved hjelp av sherpaer ble det laget en platting i stein (fiskebrygge) satt opp bord, benker og ildsted – alt i stein.

LHL Sigdal søkte og fikk innvilget midler fra ExtraExpress slik at vi også kunne sette opp en gapahuk ved Svarttjern. Vi engasjerte en lokal tømmermester til dette arbeidet. Ved rasteplassen kan først og fremst primærmålgruppen for prosjektet vårt, rullestolbrukere og andre med bevegelsesvansker, ta en pust i bakken; fiske, fotografere og grille. Plassen ved Svarttjern vil også være et flott stopp for de mange som velger å gå hele Madonnarunden fordi dette vil være siste delen av den store Madonnarunden tilbake til Utvollane. Her kan også rullestolbrukere og turgåere som ønsker kortere tur gjenforenes med de som har gått den lange runden over fjellet til Madonnaen.

Det sies at det hjelper ikke 'å ha verdens beste produkt, hvis ikke noen vet om det'! Derfor var vi tidlig enig om at denne turmuligheten måtte komme 'verden' enda mer for øre. I løpet av prosjektperioden har både Eggedal Turlag og LHL Sigdal sørget for å dele informasjon om framdriften av prosjektet i sine informasjonskanaler. Det være seg både i sosiale medier (facebook) og i medlemsblader.

Eggedal Turlag har omtalt framdriften i prosjektet på sin facebook-side og det ble i august 2018 også opprettet en egen facebook-side for Madonnastien: <https://www.facebook.com/madonnastien/> LHL Buskerud omtalte prosjektet i bladet som går ut til alle LHL-medlemmer i Buskerud (LHL i Buskerud, nr 3/2017 og LHL i Buskerud, nr. 3/2018). Omtalene følger som vedlegg i denne sluttrapporten. LHL har omtalt prosjektet på samlinger for medlemmer og tillitsvalgte, og medlemsbladene for LHL Buskerud er distribuert til LHLs rehabiliteringsinstitusjoner i sør øst Norge i tillegg til at de ligger tilgjengelig på LHL sin nettside for LHL Buskerud på www.lhl.no

Vårt prosjekt er en del av det omfattende arbeidet som Eggedal Turlag gjennom flere har lagt ned for å utbedre og gjøre Madonnastien til en attraktiv tursti med mål om å få flere ut i naturen og i fysisk aktivitet. Vi så at prosjekt "Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!" ville bidra til å gjøre Madonnastien enda mer attraktiv og det ble derfor gjennom hele prosjektperioden jobbet aktivt for å få omtale av prosjektet i media og på forskjellige nettsider; noe vi også lyktes med å få til. Her er noen eksempler:

<http://www.langsveien.no/2017/08/22/madonnastatuen-i-eggedal-sherpaer-steinsatte-stien/>
<https://www.godtur.no/tur/turmal/443>

I prosjektperioden ble det blant annet gjennomført en kåring hvor man ble oppfordret til å kåre Norges beste tursti. Her en omtale av Madonnastien mens de klatret oppover listen under stemmegivningen:

<https://eggedal.no/aktuelt/madonnastien-kan-bli-norges-beste-turroute>
<http://www.bfk.no/Nyheter/Kultur/Er-dette-Norges-beste-turroute/>

NRK Buskerud omtalte Madonnastien da de vant kåringen: <https://www.nrk.no/buskerud/dette-er-norges-mest-populaere-turroute-1.14192765> . Det samme gjorde kommunen:

<http://www.sigdal.kommune.no/madonnastien-kaaret-til-norges-mest-populaere-turroute.6143997-331970.html> og mange av avisene i Buskerud. (Dessverre ble ikke ExtraStiftelsen sitt bidrag og vårt delprosjekt nevnt i disse omtalene. Vi velger å tro at delprosjektet "Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!"

bidro til at mange stemte fram Madonnastien.)

Kapittel 4: Resultater, vurdering av effektmål og resultatvurdering

Eggedal Turlag og LHL Sigdal er stolt over hva vi har fått til i dette prosjektet. Vi har opparbeidet en sti fra øvre Madonnaparkering (Utvollane parkering) og til nedre Madonnaparkering. En sti som er velegnet for rullestolbrukere, folk med krykker og andre som er dårlig til bens. Dette betyr at mange turgåere nå kan ha som mål for turen å komme til Svarttjern, der prosjektet har opparbeidet en steinsatt plass med steinbenker og -bord samt en gapahuk med ildsted i stein og med utstyr for grilling. Der kan turgåerne fiske, fotografere eller bare raste. Stien vi har opparbeidet har også bidratt til at de to stiene til Madonnastatuen nå er koblet sammen og man har fått en rundløype. Dette gjør det mer attraktivt å legge ut på tur. For de som velger å gå hele rundløypen vil rasteplassen ved Svarttjern være et flott sted for en rastepause. Vi er derfor svært godt fornøyd med resultatet av prosjektet og mener at det vil bidra til at enda flere vil legge ut på tur – både til Svarttjern men også til å ta hele rundturen via Madonnastatuen.

1 juni 2018 ble det montert person-teller i stien, og i begynnelsen av oktober samme år kunne vi registrere at godt over 20 000 hadde gått stien. Et besøkstall over all forventning. De fleste som en rundtur om Madonnastatuen, men vi har merket oss at mange funksjonshemmede, kronisk syke og eldre nå har lagt turen til Svarttjern; både på egenhånd men også sammen med andre i sin lokale forening. LHL Sigdal har hatt flere turer til Svarttjern. Barnefamilier med barnevogn har også tatt turen til høyfjellet og Svarttjern. Der grilles det pølser i sosialt samvær med andre turgåere. Tilbakemeldinger fra enkeltpersoner, lag og foreninger har så langt vært udelt positive. Alle har satt pris på det som er utført i dette prosjektet. Dette lover positivt for årene som kommer. Vi ser nå fram til at enkeltpersoner, grupper, lag og foreninger fortsetter å arrangere turer til Svarttjern, og forventer at mange besøker området framover. Prosjektet har bidratt til at bevegelseshemmede og andre med redusert fysisk kapasitet som følge av sykdom kan ta del i turopplevelser sammen med sine mer spreke familiemedlemmer og/eller turvenner. De som er sprek nok til det kan ta hele rundløypen. Man kan slå følge til Svarttjern og man kan avtales og møtes ved Svarttjern. Mulighetene er mange! Her kan alle delta!

Prosjektet har også vært viktig for LHL som søkerorganisasjon. Ikke bare har lokallaget LHL Sigdal nytte av prosjektresultatet. Prosjektet har synliggjort hvordan organisasjoner kan samarbeide om å tilrettelegge turstier slik at flere kommer seg ut i naturen og i fysisk aktivitet. LHL sier nemlig i sitt program at det er svært viktig med regelmessig fysisk aktivitet for å forebygge utvikling og forverring av hjerte-/kar- og lungesykdom.

Å komme seg ut og være i fysisk aktivitet bidrar til god psykisk og fysisk helse og økt livskvalitet hos barn og unge, men også for voksne og eldre. Fysisk aktivitet er den viktigste forebyggende faktor for god fysisk og mental helse og økt livskvalitet. Det viser seg gang på gang at der det tilrettelegges for dette med utbedring og merking av stier kommer folk og går på tur. Vårt prosjekt er et tydelig bevis på dette. Vi har ikke råd til å la være å tilrettelegge for fysisk aktivitet og for turgåere. Vårt helsebudsjett øker årlig med 17 milliarder. Det er undersøkelser som angir at dersom hver person i Norge gikk 15 minutter på tur hver dag ville det offentlige spare 70 milliarder årlig i utgifter til helse. Undersøkelser viser at kun 1/3 av befolkningen får nok fysisk aktivitet. Å tilrettelegge for å få folk ut på tur er derfor et av de viktigste tiltakene for å bedre folkehelsen.

Vi er godt fornøyd med markedsføringen av prosjektet og Madonnastien. I prosjektperioden fikk vi dessverre ikke mulighet til å produsere den planlagte brosjyren som skulle fortelle om attraksjonen Madonnastatuen, rundløypen med den tilrettelagte stien med rullestolstandard og rasteplassen ved Svarttjern. Vi håper å få på plass midler til dette i 2019.

Kapittel 5: Oppsummering/Konklusjon/Videre planer

Vårt prosjekt – Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!" har gjort det enda mer attraktivt å legge turen til Trillemarka i Eggedal Vestfjell. Og kåringen av Madonnastien til Norges beste tursti har ikke gjort det mindre populært. Resultatet – at det nå er blitt en rundløype om Madonnastatuen hvor den delen av stien

som leder inn til Svarttjern er rullestoltilpasset og med en fantastisk flott tilrettelagt rasteplass ved tjernet – kan så absolutt kalles "The best path ever"!

Gjennom prosjektet har vi tilrettelagt for et fullverdig friluftsliv også for funksjonshemmede og barnefamilier. Det at så mange allerede har tatt turen viser at vi har oppnådd målet med prosjektet. Prosjektet er et viktig helsefremmende folkehelsetiltak; – det være seg for bygdas befolkning men også for tilreisende. Stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!" har gjort det mulig for flere å bli med på tur ut i naturen, nyte turgleden og naturopplevelsene samt glede seg over samvær med andre turgåere. Vi har skapt et lavterskeltilbud for fysisk aktivitet som er overkommelig for folk flest.

Mye i prosjektet er bygget i stein. Dette betyr at det er slitesterkt og vil kreve minimalt med vedlikehold. Det er laget for å vare 'evig'. Madonnastien på til sammen 6,2 km trenger imidlertid noe mer steinsetting, drenering og revegetering. Dette arbeidet planlegges utført i 2019. Eggedal Turlag vil ha oppsyn med området og sørge for at det fremstår rent og pent. Det vil bli gjennomført årlige dugnader for å rydde langs stien og holde den i stand. Eggedal Turlag vil også samarbeide med Sigdal kommune og Trillemarka-fondet for å sikre fremtidig ettersyn og vedlikehold av Madonnastien. Madonnastien slik den nå fremstår vil komme med på turkartet som skal lages over området.

22. juni 2019 planlegger vi et arrangement for å feire at det er 10 år siden Madonnastatuen ble reist og for å markere resultatene av arbeidet som er nedlagt, inkludert arbeidet i stiprosjektet "Alle mann til Svarttjern!". Da vil representanter fra det offisielle Norge, bidragsytere, organisasjoner, pressen og andre inviteres.

Her er noen bilder fra partier i øvre deler av sherpastien som går fra Utvollane parkering og opp til Madonnastatuen på Bjønneskortenatten:

LHL i Buskerud

"Bladet vårt" Nr. 3 - 2017

Madonnastatuen i Eggedal

- Sherpaer steinsatte stien

Av Jan Arne Dammen

Det var etter å ha lest Svein Olav Tovsruds artikkel i «Bladet Vårt» vi fikk vite om Madonnastatuen og den steinsatte stien i Eggedal.

1020 meter over havet på en fjelltopp i Eggedal, finner vi statuen «Madonna med barnet». Stien dit er steinsatt av Sherpaer fra Nepal og er en opplevelse i seg selv. Madonnastatuen ble satt opp i 2009 etter et ønske fra Anne Margrethe Bugge, som i 1989 skjenket en stor skogeiendom til Sigdal kommune. Hun hadde et ønske om at det skulle settes opp en Madonna i området, som skulle være et symbol for fred. Hun døde i 1995, men hennes ønske ble ikke glemt. "Madonna med barnet" er hugget i lys granitt av Turid Angell Eng.

Eneste i Norden

Det ryktes at mange synes ideen om en Madonnastatue inne i villmarka var rimelig sprø. I katolske land er det vanlig med Madonna-statuer både i parker og ute i naturen. Men ingen andre steder i hele Norden er det statue av Madonna ute i naturen, så da passet det jo fint her i Eggedal.

Etter at Madonnastatuen kom opp ble det økt trafikk og den

gamle stien var som en potetåker og noe måtte gjøres. En av de som tok tak var den pensjonerte legen Gunbjørn Aasand. Han ble også prosjektleder for restaureringen av stien i naturreservatet.

200 tonn skifer

I 2016 ble stien til Madonnaen steinsatt av sherpaer fra Nepal. For en jobb de har gjort, det er virkelig imponerende og turen

var en sann fornøyelse. Over 200 tonn skifer er fraktet fra Dovre og hit til Eggedal. Herfra er det fraktet inn i terrenget med helikopter hvor fire sherpaer har bygget denne flotte stien. For noen år siden ble landsbyen i Nepal rammet av jordskjelv og for pengene sherpaene tjener her er de med på å bygge opp landsbyen igjen.

Alle mann til Svarttjern

Nå er det i gang med neste etappe, som vil bli en rundløype til Madonnastatuen. Til dette prosjektet som de har kalt "Alle mann til Svarttjern!" fikk de gjennom LHL Sigdal og Eggedal Turlag 390.000 kroner fra Extrastiftelen nå i juni.

- Prosjektet som er et samarbeid mellom Eggedal Turlag og LHL Sigdal, skal tilrettelegge en sti for rullestolbrukere i nedre del av terrenget tilknyttet Madonnastien i Trillemarka i Eggedal Vestfjell. I tilknytning til stien som skal tilrettelegges skal det også opparbeides en

rasteplass ved Svarttjern, med steinbord og benker med muligheter for grilling. Når stien er ferdig vil vi ha en rundløype som kobler sammen stier. Dette vil bidra til at flere kommer seg ut i naturen og i fysisk aktivitet, og at rullestolbrukere/bevegelseshemmede kan legge ut på tur fra Utvollane parkering og helt fram til Svarttjern, forteller Gunbjørn Aasand.

De sju blåner

På turen nyter vi det fine landskapet over naturreservatet Trillemarka- Rollagsfjell. Utsikten er gedigen i alle retninger og i vest ser vi Gaustadtoppen. Madonna ser vi konturene av mot himmelen der hun sitter på sin sokkel på Bjønneskortan 1021 meter over havet og skuer utover Trillemarka og de sju blåner.

Med det været vi har hatt kunne vi likevel gå i joggesko helt til toppen. At denne steinsatte stien har gjort turmålet til en turistmagnet med flere tu-

sen besøkende i året, er lett forståelig.

- Det har vært en eksplosiv økning av besøkende, noe som er veldig hyggelig. Med dette stiprosjektet bidrar vi til at flere kan ta del i turopplevelsene og være i fysisk aktivitet. Dette gir god psykisk og fysisk helse og økt livskvalitet, sier Gunbjørn Aasand som ønsker alle en riktig fin tur.

LHL i Buskerud

"Bladet vårt" Nr. 3 - 2018

Vant avstemning om Norges beste tursti

Madonnastien

Folksomt ved
Madonnaen

Av Svein Olav Tovsrud

Madonnastien i Eggedal vant til slutt fokets avstemning om Norges beste tursti. Den 6,2 km lange stien fikk 7700 stemmer, 1100 flere enn Malvikstien i Trøndelag som kom på andreplass. Dette er helt fantastisk, nesten uvirkelig, sier Gunbjørn Aasand i Eggedal turlag. Han er primus motor for bygginga av denne stien.

De to-tre siste årene har stien opp til madonnastatuen på Bjønneskortenatten, 1020 moh, blitt en av Østlandets mest populære turstier. I løpet av tre måneder i sommer har nesten 15 000 mennesker tar turen. Helt utrolig, sier Aasand. Han hadde håpet på 10 000. I fjor, i 2017, formelig eksplo-derte besøkstallet. Vi ble nesten litt tatt på senga, sier han. Det kommer busslaster, og i løpet

av ei helg kan 250 biler være innom parkeringsplassen.

-Men hva er forklaringa på denne enorme interessen?

Det er en trend i tida å gå tur, svarer Aasand. Dette er et lågterskeltilbud som er overkommelig for folk flest. De har et mål og Eggedal Vestfjell er et naturskjønt område. Ved Madonnaen kan man se bl.a. Knuten, Blefjell, Gaustadtoppen, Har-

dangervidda og Norefjell. Hele turen, fram og tilbake, er 6,2 km, og bakkene opp er ikke tyngre enn at de aller fleste kan klare dem. Når de våte partiene nå er steinsatt, kan man gå turen i joggesko. Før var gummistøvler det beste fottøyet.

Det meste av steinsettingen ferdig.

Dette er tredje sommeren sherpaer fra Nepal jobber med å

Gapahuk

Sherpa Nimi og Gunbjørn

Gunbjørn Aasand

legge stein på Madonna-stien. Nå er det meste av jobben fullført. De fleste våte områdene er belagt med heller. I alt er det med lastebil kjørt 1 200 tonn stein fra Dovre til Eggedal. Det tilsvarer 40 lass på trailer med tilhenger. Og hele prosjektet har til nå kostet 5 millioner kroner.

De største sponsorene er Tippemidler, Trillemarkafondet, Forvaltningsstyret for Trillemarka, Sigdal kommune, DnB-stiftelsen og Extra-Stiftelsen. I tillegg kommer en rekke mindre tilskudd fra bedrifter og privatpersoner.

Mange har også vist imponerende stor dugnadsvilje på denne og tilstøtende stier. Stiene i Eggedal Vestfjell er nå

merket med skilt sponset gjennom Gjensidige-stiftelsen og Buskerud fylkeskommune.

Også for bevegelseshemmede. Nå er også en del av stien tilgjengelig for bevegelseshemmede. 1,4 km er preparert slik at rullestolbrukere kan komme fram. Ved enden av handicapstien er det i sommer satt opp en gapahuk som turfolket kan raste ved. Det meste av pengene til denne veien og gapahuken har LHL Sigdal skaffet. (Landsforeningen for hjerte- og lungesyke) Det å legge til rett for bevegelseshemmede er en av Gunbjørn Aasands hjertesaker. Som lege er han svært opptatt av å få folk ut på tur.

-Hvis alle mennesker gikk en

tur hver dag, kunne vi spare milliarder på helsebudsjettet, sier han med glød i øynene.

Superfinale.

Det var Gjensidigestiftelsen som arrangerte avstemningen Norges beste turrute. Tilsammen ble det avgitt noe over 32 000 stemmer. 7700 av dem gikk altså til Madonnastien i Eggedal. Malvikstien i Trøndelag ble nummer to og Dronningruta i Nordland nummer tre. Den beste fra hvert fylke/region går nå videre til en superfinale. På stikonferansen i mars 2019 skal den endelige vinneren kåres. I tillegg får ruten som samlet flest stemmer en publikumspris, og alle fylkesvinnerne får en pengepremie på kr. 25 000.

**Røyken og Hurum
Trafikkskole AS**
Nordre Sætrevei 46
3475 SÆTRE
Tlf. 32 79 14 00
www.rh-trafikkskole.no

**Grønland
Hagesenter AS**
Vintergata 19
3048 DRAMMEN
Tlf. 32 83 90 18

**Hurum
Regnskap AS**
Åsveien 9
3475 SÆTRE
Tlf. 483 10 500

TORGET APOTEK
Haugesgate 9
3019 DRAMMEN
Tlf. 32 82 81 60

DpPerformanceAS
Møllevien 25
3440 RØYKEN
Tlf. 905 23 142

**Bunadstua
Ragnhild Bye**
Olberg
3536 NØRESUND
Tlf. 413 39 033

**KIS Øst AS
Drammen**
Kobbervikdalen 67
3036 DRAMMEN
Tlf. 32 20 94 40

Takringen AS
3005 DRAMMEN
Tlf. 32 20 29 00

**Brødrene
Brandshaug A/S**
Ødegårdsbakken 1
3470 SLEMMESTAD
Tlf. 977 76 010

**Bilxtra
Slemmestad Bil**
Bolligveien 5
3470 SLEMMESTAD
Tlf. 31 28 16 16